

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
KARL ROEMER
της 18ης Νοεμβρίου 1971*

*Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,*

Στην υπόθεση που απασχολεί το Δικαστήριο βρίσκονται για πρώτη φορά αντιμέτωπα ένα όργανο των Κοινοτήτων και ένα κράτος μέλος, για ζητήματα που αφορούν του δίκαιο της Euratom. Πριν από την εξέταση της υπόθεσης αυτής, πρέπει να λεχθούν τα ακόλουθα.

Συγχρόνως με την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, τα κράτη μέλη της συμφώνησαν να ενώσουν τις δυνάμεις τους στον τομέα της ανάπτυξης της ατομικής ενέργειας. Από την έννομη τάξη που ίδρυσαν γι' αυτό το σκοπό, τη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενεργείας, ενδιαφέρον παρουσιάζει τώρα κατ' αρχήν το άρθρο 2, στοιχείο δ, που ορίζει ότι, για την εκπλήρωση της αποστολής της η Κοινότητα οφείλει κατά τους όρους της συνθήκης «να μεριμνά για τον τακτικό και δίκαιο εφοδιασμό όλων των καταναλωτών της Κοινότητας με μεταλλεύματα και πυρηνικά καύσιμα». Λεπτομερείς κανόνες σχετικοί μ' αυτό, που δεν απαιτείται στην υπό κρίση υπόθεση ν' αναφερθούν με κάθε λεπτομέρεια, περιέχονται στο δεύτερο τίτλο, κεφάλαιο VI της Συνθήκης. Οι κανόνες αυτοί χαρακτηρίζονται από την αναγκαστική συγκέντρωση της προσφοράς και της ζήτησης, όσον αφορά τα μεταλλεύ-

ματα, αρχικά υλικά και ειδικά σχάσιμα υλικά. Αυτή η συγκέντρωση επιτυγχάνεται μέσω εμπορικού οργανισμού, του οργανισμού εφοδιασμού, που είναι οργανισμός δημοσίου δικαίου με νομική προσωπικότητα και οικονομική αυτονομία, και τελεί υπό τον έλεγχο της Επιτροπής. Ο οργανισμός αυτός έχει δικαίωμα προαιρέσεως επί της κτήσεως των προϊόντων που αναφέρονται στο άρθρο 197 της Συνθήκης κάθε παραγωγός της Κοινότητας υποχρεούται να του προσφέρει τα υλικά που παράγει με όρους επακριβώς ορισμένους. Ο οργανισμός έχει επίσης το αποκλειστικό δικαίωμα να συνάπτει με καταναλωτές της Κοινότητας συμβάσεις προμηθείας για τα υλικά αυτά, όσον αφορά τόσο τα παραγόμενα στο εσωτερικό της Κοινότητας όσο και τα παραγόμενα εκτός της Κοινότητας. Μ' αυτό τον τρόπο σκοπεύεται η εξασφάλιση για τους καταναλωτές της Κοινότητας ίσης προσβάσεως στα υλικά που αναφέρθηκαν. Ο οργανισμός εφοδιασμού άρχισε να λειτουργεί, σύμφωνα με απόφαση της Επιτροπής της 5ης Μαΐου 1960, την 1η Ιουνίου 1960. Εκτός από τις διατάξεις του δεύτερου τίτλου, κεφάλαιο VI της Συνθήκης, σημαντικές για τον οργανισμό είναι οι διατάξεις του καταστατικού που εκδόθηκε από το Συμβούλιο στις 6 Νοεμβρίου 1958. Στο καταστατικό ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι ο οργανισμός λειτουργεί σύμφωνα με τους εμπορικούς κανόνες, δεν έχει όμως κερδοσκοπικό σκοπό. Εκτός αυτού, ρυθμίζονται οι λεπτομέρειες της σύστασης από το Συμβούλιο, συμβουλευτικής επιτροπής, συγκείμενης από εκπροσώπους των παρα-

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

γωγών και των καταναλωτών καθώς και από εμπειρογνώμονες. Για τη «διαδικασία που αφορά την αντιπαράθεση προσφοράς και ζήτησης για μεταλλεύματα, αρχικά υλικά και ειδικά σχάσιμα υλικά» είναι δεσμευτικός ένας εκτελεστικός κανονισμός που εξέδωσε ο οργανισμός στις 5 Μαΐου 1960, αφού ζήτησε τη γνώμη της συμβουλευτικής επιτροπής και μετά την έγκριση της Επιτροπής που χορηγήθηκε με απόφαση της 5ης Μαΐου 1960. Με τις λεπτομέρειές του θ' ασχοληθώ αργότερα. Από το πλήθος των σχετικών διατάξεων της Συνθήκης, θα περιοριστώ επί του παρόντος ν' αναφέρω ακόμη μόνο το άρθρο 70, σύμφωνα με το οποίο τα κράτη μέλη διευκολύνουν το έργο της Κοινότητας, στον τομέα της μεταλλευτικής έρευνας και των αποθεμάτων σε μεταλλεύματα, με εκθέσεις για τα αντίστοιχα εδάφη τους, τις οποίες πρέπει να απευθύνουν κατ' έτος προς την Επιτροπή. Προφανώς η ανάπτυξη του νέου αυτού τομέα δεν μπορούσε να προβλεφθεί με βεβαιότητα κατά τη σύνταξη του κειμένου της Συνθήκης. Γι' αυτό το κεφάλαιο VI του δεύτερου τίτλου περιέχει στο άρθρο 76, δεύτερη παράγραφος, μία τελική διάταξη, σύμφωνα με την οποία: «Μετά πάροδο χρονικής περιόδου επτά ετών από της ενάρξεως ισχύος της παρούσης συνθήκης, το Συμβούλιο δύναται να επικυρώσει το σύνολο των διατάξεων αυτών. Ελλείψει επικυρώσεως εκδίδονται νέες διατάξεις σχετικά με το αντικείμενο του παρόντος κεφαλαίου σύμφωνα με τη διαδικασία που καθορίζεται στην προηγούμενη παράγραφο.» Η υπό κρίση διαφορά αφορά κυρίως την ερμηνεία της διατάξεως αυτής.

Όπως έγινε γνωστό κατά τη διαδικασία, ήδη το Νοέμβριο 1964 η Επιτροπή υπέβαλε στο Συμβούλιο πρόταση τροποποίησης του κεφαλαίου αυτού της Συνθήκης. Αυτή συζητήθηκε στην αρχή του 1965 με συμμετοχή και του Κοινοβουλίου· η συζήτηση δεν κατέληξε όμως ούτε σε επικύρωση των διατάξεων της Συνθήκης, όπως ισχυαν εξ αρχής, ούτε σε έκδοση νέων διατάξεων. Αυτή η κατάσταση εξακολουθεί ακόμη να υφίσταται·

ακόμη και τώρα δεν έχουν ολοκληρωθεί οι διασκέψεις του Συμβουλίου, και παρόλο που φαίνεται πως καταβάλλονται εντατικές προσπάθειες, δεν διαφαίνεται το τέλος των συζητήσεων. Αυτό γεννά τις δυσκολίες της υπόθεσης που απασχολεί το Δικαστήριο.

Η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει πράγματι ότι οι διατάξεις του δεύτερου τίτλου, κεφάλαιο VI της Συνθήκης Euratom, έχουν περιορισμένη ισχύ επτά ετών. Δεδομένου ότι οι διατάξεις αυτές δεν επικυρώθηκαν πριν τη λήξη της περιόδου αυτής ή λίγο αργότερα, δεν ήταν πλέον δυνατή παρά η έκδοση νέων διατάξεων. Μέχρι να τεθούν αυτές σε ισχύ, οι διατάξεις που αρχικά ίσχυαν δεν εφαρμόζονται πλέον, αλλά πρέπει αντίθετα να θεωρηθεί ότι στο ζήτημα αυτό η Συνθήκη παρουσιάζει κενό. Η Γαλλική Κυβέρνηση, ήδη από το έτος 1964 (μεταξύ άλλων κατά τη σύνοδο του Συμβουλίου Υπουργών της 28ης Νοεμβρίου 1964), επεσήμανε αυτή τη δυνατότητα ερμηνείας και εν πάση περιπτώσει την αβεβαιότητα της νομικής κατάστασης που επικρατεί. Σύμφωνα με τη νομική άποψή της, πληροφόρησε το Νοέμβριο 1965 τις κρατικές και ιδιωτικές γαλλικές επιχειρήσεις ότι οι διατάξεις του κεφαλαίου VI δεν εφαρμόζονται πλέον (αυτό προκύπτει από επιστολή μιας γαλλικής επιχείρησης, με ημερομηνία 10 Σεπτεμβρίου 1970, που απευθυνόταν στον οργανισμό εφοδιασμού). Ανάλογα ενήργησε το Commissariat Français à l'Énergie atomique, το οποίο — όπως ανέφερε η Επιτροπή — «συγκεντρώνει μία δέσμη αρμοδιοτήτων που καθιστά το θεσμό αυτό προνομιούχο όργανο ανάπτυξης διαφόρων μορφών εφαρμογής της ατομικής ενέργειας» και «το οποίο» συγχρόνως, βρίσκεται πολύ κοντά και, κατά κάποιον τρόπο, συνδέεται με την Κυβέρνηση, εντούτοις όμως διαθέτει μεγάλη ελευθερία ενέργειας (πρβλ. την Ordonnance αριθ. 45-2563 της 18ης Οκτωβρίου 1945 για τη σύσταση Commissariat à l'Énergie atomique). Πράγματι το Commissariat — και μάλιστα προφανώς κατά το έτος 1968 — συνήψε απ' ευ-

θείας, εν αγνοία του οργανισμού, συμβάσεις για την εισαγωγή εμπλουτισμένου ουρανίου και πλουτωνίου, και συμβάσεις προμηθείας εμπλουτισμένου ουρανίου. Επιπλέον δεν γνωστοποίησε στον οργανισμό την ύπαρξη υποχρέωσης που αφορούσε την επεξεργασία υλικών, τα οποία είχαν εισαχθεί από τη Νότια Αφρική και τις ποσότητες υλικών που αποτελούσαν το αντικείμενο της εν λόγω μεταβίβασης. Εκτός αυτού, η Γαλλική Δημοκρατία, από το 1964 και μετά, έπαψε να απευθύνει προς την Επιτροπή την ετήσια έκθεση επί της αναπτύξεως της μεταλλευτικής ερευνής και της παραγωγής, των πιθανών αποθεμάτων και των επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν ή σχεδιάζονταν στη γαλλική επικράτεια. Όταν η Επιτροπή πληροφορήθηκε για τις προαναφερθείσες μεταβιβάσεις από εκθέσεις ελέγχου, η γενική διεύθυνση «ενεργείας» απηύθυνε, στις 24 Απριλίου 1969, έγγραφο στο Commissariat français à l'énergie atomique. Με το έγγραφο αυτό η γενική διεύθυνση «ενεργείας» υποστήριξε ότι η απευθείας σύναψη συμβάσεων εισαγωγής και προμηθείας αποτελούσε παράβαση των διατάξεων του κεφαλαίου VI της Συνθήκης Euratom, που ίσχυαν ακόμη. Επ' αυτού το Commissariat français à l'énergie atomique εξέφρασε, σε έγγραφο προς τη γενική διεύθυνση «ενεργείας» υπό ημερομηνία 30 Μαΐου 1969, την άποψη ότι το προαναφερθέν κεφάλαιο VI είχε από 1ης Ιανουαρίου 1965 πάψει να ισχύει, άποψη που επανελήφθη και σε έγγραφο της διυπουργικής τεχνικής επιτροπής για ζητήματα της Euratom προς το γενικό διευθυντή του οργανισμού εφοδιασμού, με ημερομηνία 5 Ιανουαρίου 1970.

Αυτή η στάση οδήγησε την Επιτροπή, κατά την άποψη της οποίας το κεφάλαιο VI παρέμενε, τουλάχιστον προσωρινά, και μετά την 1η Ιανουαρίου 1965, σε ισχύ, να θέσει σε κίνηση τη διαδικασία του άρθρου 141 της Συνθήκης Euratom για την αναγνώριση παραβάσεως της Συνθήκης. Σε έγγραφο προς το Γάλλο Υπουργό Εξωτερικών, με ημερομηνία 12 Μαρτίου 1970, ο πρόεδρος

της Επιτροπής εξέθεσε, λεπτομερώς, τις παραβάσεις των διατάξεων της Συνθήκης Euratom τις οποίες διέπραξε η Γαλλική Δημοκρατία κατά την άποψη της Επιτροπής και κάλεσε τη Γαλλική Κυβέρνηση να υποβάλει επ' αυτού τις παρατηρήσεις της. Αυτό έγινε με έγγραφο της 20ής Μαΐου 1970 που απηύθυνε η μόνιμη αντιπροσωπεία της Γαλλίας στον πρόεδρο της Επιτροπής. Στο έγγραφο αυτό, η Γαλλική Κυβέρνηση έμεινε πιστή στην αρχική βασική της άποψη. Επιπλέον, έλαβε θέση διεξοδικά επί των συγκεκριμένων αιτιάσεων. Εκτός αυτού υποστήριξε ότι οι επίμαχες διατάξεις της Συνθήκης Euratom δεν ήταν από την αρχή προσαρμοσμένες στην πραγματική κατάσταση, και γι' αυτό η εφαρμογή τους ήταν καθαρά τυπική.

Εξακολουθώντας να είναι πεπεισμένη για το εσφαλμένο της γαλλικής απόψεως, η Επιτροπή εξέδωσε στις 14 Οκτωβρίου 1970, σύμφωνα με το άρθρο 141 της Συνθήκης Euratom, αιτιολογημένη γνώμη, στην οποία επανέλαβε την έκθεση των παραβάσεων, τις οποίες κατά τη γνώμη της διέπραξε η Γαλλική Κυβέρνηση, και προσπάθησε να αντικρούσει ένα προς ένα τα επιχειρήματα της Γαλλικής Κυβέρνησης. Η αιτιολογημένη γνώμη τελείωσε με την πρόσκληση, προς τη Γαλλική Κυβέρνηση, να λάβει τα αναγκαία μέτρα, ώστε να συμμορφωθεί εντός 45 ημερών προς τη γνώμη αυτή.

Δεδομένου ότι αυτό δεν έγινε, η Επιτροπή προσέφυγε στις 11 Μαρτίου 1971 στο Δικαστήριο, εμμένοντας στην άποψη ότι η Γαλλική Κυβέρνηση διέπραξε σειρά παραβάσεων των διατάξεων της Συνθήκης Euratom, λόγω των οδηγιών που, όπως αναφέρθηκε, έδωσε η Γαλλική Κυβέρνηση στις δημόσιες και ιδιωτικές επιχειρήσεις που δρουν στον τομέα ατομικής ενεργείας και του γεγονότος ότι φέρει την ευθύνη για τη δραστηριότητα του Commissariat Français à l'énergie atomique. Σύμφωνα μ' αυτά, είναι διατυπωμένο το αίτημά της για αναγνώριση των

παραβάσεων. Αντίθετα, η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η ασκηθείσα προσφυγή είναι απαράδεκτη. Εκτός αυτού θεωρεί ότι, εν πάση περιπτώσει, πρέπει ν' απορριφθεί η προσφυγή ως αβάσιμη.

Θα εξετάσω τώρα, διεξοδικά, πώς πρέπει να κριθεί αυτή η διαφορά. Κατά την εξέταση θα τηρήσω στην ουσία το σχήμα που επέλεξαν οι διάδικοι για την αντιπαράθεσή τους, ακόμη κι αν κατ' αυτόν τον τρόπο δεν διαχωρίζονται με σαφήνεια τα προβλήματα του παραδεκτού και του βασίμου.

1. Εν τούτοις, πρέπει κατ' αρχήν να με απασχολήσει το ζήτημα του παραδεκτού, διότι διαχωρίζεται σαφώς από την ουσία της διαφοράς. Πρόκειται για την άποψη που εξέφρασε, για πρώτη φορά στο υπόμνημα ανταπάντησής της η Γαλλική Κυβέρνηση, ότι η προσφυγή ασκήθηκε εκπρόθεσμα. Κατά τη γνώμη της Γαλλικής Κυβέρνησης, αυτό προκύπτει από το ότι είχε ήδη από το έτος 1965 χαρακτηρίσει ως ανίσχυρες τις διατάξεις για την παράβαση των οποίων τώρα κατηγορείται. Επίσης και στη συνέχεια καθιστούσε γνωστό διαρκώς, με δηλώσεις και ενέργειές της (μη υποβολή των εκθέσεων του άρθρου 70, παράλειψη να προτείνει μέλη για τη συμβουλευτική επιτροπή, επιφυλάξεις για τον προϋπολογισμό του έτους 1967, επιφυλάξεις για την έκδοση, σύμφωνα με το άρθρο 74 κανονισμού της Επιτροπής), ότι μένει πιστή στην άποψη αυτή. Επομένως, η Επιτροπή μπορούσε ήδη να ζητήσει να κριθεί η άποψη της Γαλλικής Κυβέρνησης, δηλαδή να επιδιώξει, με προσφυγή, να διευκρινιστεί η νομική κατάσταση· αντίθετα, είναι απαράδεκτο να προσφεύγει στο Δικαστήριο για πρώτη φορά πέντε χρόνια μετά τη δημιουργία της κατάστασης που τώρα επικρίνει.

Εξετάζοντας πώς πρέπει να κριθεί αυτή η αντίρρηση, πρέπει κατ' αρχήν να ληφθεί υπόψη ότι η Επιτροπή ενδιαφέρεται πρώτα απ' όλα για τη διαπίστωση παραβάσεων που σημειώθηκαν το 1968, και μάλιστα με τη μορφή συνάψεως συμβάσεων εισαγωγής και προμηθείας χωρίς συμμετοχή του οργανισμού εφοδιασμού. Αυτές οι ενέργειες απετέλεσαν προφανώς, λόγω των ιδιαίτερα αισθητών επιπτώσεών τους στη λειτουργία του κοινοτικού συστήματος εφοδιασμού, την αφετηρία για την ενέργεια της Επιτροπής. Αν, επομένως, ληφθεί υπόψη ο χρόνος αποκάλυψης αυτών των παραβάσεων, περαιτέρω το ότι ήδη τον Απρίλιο 1969 σημειώθηκε μία πρώτη αντίδραση της Επιτροπής και, τέλος, αν ληφθούν υπόψη, στην όλη πορεία των πραγμάτων, τα χρονικά διαστήματα που απαιτούνται για την απαραίτητη προδικασία, τότε δύσκολα μπορεί να γίνει λόγος για απαράδεκτη καθυστέρηση έναρξης της δικαστικής διαδικασίας.

Εξάλλου, δεν πρέπει επίσης να λησμονείται — και αυτό φαίνεται εξίσου σημαντικό — ότι το άρθρο 141 της Συνθήκης Euratom δεν προβλέπει καμιά προθεσμία για τη διεξαγωγή της διαδικασίας αναγνώρισης των παραβάσεων της Συνθήκης. Αυτό έγινε σκόπιμα και είναι απολύτως δικαιολογημένο. Στην πραγματικότητα πρόκειται για μία πολύ δραστική διαδικασία, για μία «ultima ratio» όπως αποφάνθηκε κάποτε το Δικαστήριο για την ανάλογη διαδικασία του άρθρου 88 της Συνθήκης ΕΚΑΧ (βλ. υπόθεση 20/59, SLG. 1960, σ. 713). Υπό αυτές τις συνθήκες δεν έχει νόημα να τίθεται αυτή η διαδικασία, με κάθε αφορμή, αμέσως σε κίνηση. Η υπερβολικά συχνή προσφυγή στη διαδικασία αυτή μπορεί πράγματι να μειώσει την αποτελεσματικότητά της, που είναι ούτως ή άλλως περιορισμένη, λόγω ελλείψεως οποιασδήποτε κυρώσεως. Άλλωστε, φυσικά στη διαδικασία αυτή διακυβεύεται μέχρις ενός βαθμού το γόητρο του ενδιαφερομένου κράτους μέλους και αυτό μολονότι πρόκειται μόνο για αντικειμενική διαδικασία που διευκρινίζει τη νομική κα-

τάσταση, χωρίς οποιαδήποτε ηθική αξιολόγηση.

Σύμφωνα με αυτές τις διαπιστώσεις φαίνεται σωστό ν' αποκλειστεί κάθε αυτοματισμός κατά την κίνηση της διαδικασίας, κάθε εξαναγκασμός για προσφυγή σ' αυτήν, και αντ' αυτού ν' αναγνωριστεί ένα πεδίο ελεύθερης κρίσης της Επιτροπής, σχετικά με το αν είναι σκόπιμη και το πότε πρέπει να κινηθεί η διαδικασία. Διάφορα κριτήρια μπορούν να παίξουν ρόλο επ' αυτού, όπως προσπάθειες επίτευξης φιλικού διακανονισμού (που μπορεί να είναι χρονοβόρες) ή — όπως στην προκειμένη περίπτωση — το γεγονός ότι οι πρώτες εκδηλώσεις αμφισβήτησεως από μέρους της Γαλλικής Κυβέρνησης της ισχύος των διατάξεων της Συνθήκης για τον εφοδιασμό, είχαν μόνον σχετικά ασήμαντες επιπτώσεις που δεν δικαιολογούσαν την προσφυγή στο Δικαστήριο· περαιτέρω το γεγονός ότι η Κοινότητα, κατά το έτος 1965 και μετέπειτα, περνούσε μεγάλη κρίση, η αντιμετώπιση της οποίας δεν έπρεπε να καταστεί δυσκολότερη με προσφυγές για διαφορές μικρής σημασίας, καθώς επίσης ενδεχομένως η υπόθεση, ότι σε εύθετο χρόνο ήταν δυνατόν να επιτευχθεί νέα ρύθμιση για τις επίμαχες διατάξεις.

Στο μέτρο που έχουν γίνει τέτοιες εκτιμήσεις, μπορεί να γίνει λόγος τουλάχιστον για σωστή άσκηση της διακριτικής ευχέρειας της Επιτροπής και να αποκλεισθεί η άποψη ότι καθυστέρησε απaráδεκτα η έναρξη της διαδικασίας.

Για όλους αυτούς τους λόγους δεν μπορεί να γίνει λόγος για μεταφορά στην υπό κρίση υπόθεση της νομολογίας στην υπόθεση 59/70, δηλαδή των διαπιστώσεων στις οποίες προέβη το Δικαστήριο επ' ευκαιρία προσφυγής κράτους μέλους κατά παραλείψεως της Επιτροπής, λόγω της συμπεριφο-

ράς άλλου κράτους μέλους, σύμφωνα με τις οποίες, για ν' αποφευχθεί η απώλεια του δικαιώματος προσφυγής, η Επιτροπή πρέπει να επιληφθεί του θέματος εντός εύλογης προθεσμίας από της γνωστοποίησης του γεγονότος που αποτελεί το λόγο κινήσεως της διαδικασίας. Και παλαιότερα ήδη έχω εκφράσει την άποψη πως οι σκέψεις αυτές δεν είναι πειστικές. Οι αμφιβολίες μου δεν διαλύθηκαν στο μεταξύ, αντίθετα δε υποστηρίζω ακόμη ότι δεν φαίνεται σωστό να εισάγονται διά της νομολογίας, προθεσμίες στο σύστημα εννόμου προστασίας των Συνθηκών, εκεί όπου οι ίδιες οι Συνθήκες απέφυγαν την εισαγωγή τέτοιων προθεσμιών. Πέρα από αυτό πρέπει τώρα να σημειωθεί ότι η διαφορά των δεδομένων των δύο υποθέσεων εμποδίζει τη μεταφορά των διαπιστώσεων της απόφασης 59/70 στην παρούσα διαδικασία. Χαρακτηριστικό της υπόθεσης 59/70 ήταν πράγματι ότι επρόκειτο για προσφυγή κατά της παραλείψεως ενός οργάνου, λόγω της συμπεριφοράς τρίτου (όπως είναι γνωστό επρόκειτο για κρατικά μέτρα υπέρ της οικονομίας ενός κράτους μέλους, τα συμφέροντα του οποίου έπρεπε φυσικά να ληφθούν υπόψη) και είναι επίσης σημαντικό ότι στην υπόθεση εκείνη, για την κρίση επί του δικαιώματος προσφυγής του προσφεύγοντος κράτους μέλους, μπορούσε να ληφθεί υπόψη η γενική υποχρέωση συνεργασίας που απορρέει από το άρθρο 86 της Συνθήκης ΕΚΑΧ. Δεν μου φαίνεται αναγκαίο να τονίσω ότι τέτοιου είδους σκέψεις δεν έχουν ασφαλώς θέση στην υπό κρίση υπόθεση.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι το άρθρο 141 της Συνθήκης Euratom δεν προβλέπει προθεσμίες για την κίνηση της διαδικασίας, και δεδομένου ότι, σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά που έγιναν γνωστά κατά τη διαδικασία, δεν μπορεί να γίνει λόγος, ούτε για κατάχρηση της διακριτικής εξουσίας της Επιτροπής κατά την επιλογή του χρονικού σημείου κίνησης της διαδικασίας, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι η αιτίαση περί εκπρόθεσμης υποβολής της προσφυγής

που προέβαλε η Γαλλική Κυβέρνηση δεν μπορεί να επηρεάσει το παραδεκτό της προσφυγής.

2. Το κύριο επιχείρημα που προβάλλεται κατά της προσφυγής, και το οποίο τώρα θα εξετάσω, είναι, ως γνωστόν, ότι οι διατάξεις του κεφαλαίου VI της Συνθήκης Euratom δεν ίσχυαν πλέον κατά το χρόνο, που προσάπτεται στη Γαλλική Κυβέρνηση ότι τις παραβίασε. Επ' αυτού η Γαλλική Κυβέρνηση παραπέμπει στο άρθρο 76, δεύτερη παράγραφος, ήτοι στην τελική διάταξη του κεφαλαίου VI. Από αυτή προκύπτει, κατά την άποψη της Γαλλικής Κυβέρνησης, ότι η απόφαση για το τι πρέπει να ισχύει στον τομέα του εφοδιασμού έπρεπε να έχει ληφθεί πριν την πάροδο επτά ετών από τη θέση της Συνθήκης σε ισχύ, άρα πριν την 1η Ιανουαρίου 1965, ώστε να είναι δυνατόν, σε περίπτωση μη επικυρώσεως των διατάξεων που ίσχυαν αρχικά, να τεθούν την 1η Ιανουαρίου 1965 νέες διατάξεις σε ισχύ. Εν πάση περιπτώσει, θα μπορούσε να λεχθεί, ότι για ένα σύντομο διάστημα, μετά την πάροδο της επταετούς προθεσμίας, υπήρχε ακόμη δυνατότητα επικυρώσεως των παλαιών διατάξεων. Δεδομένου ότι δεν έγινε χρήση της δυνατότητας αυτής, εντός εύλογης προθεσμίας, πρέπει να γίνει δεκτό ότι κατέστησαν ανίσχυρες οι διατάξεις που ίσχυαν αρχικά και ότι το Συμβούλιο ήταν υποχρεωμένο να θεσπίσει νέες διατάξεις (πράγμα που άλλωστε επιδιώκει και η ίδια η Επιτροπή με τις προτάσεις της του Νοεμβρίου 1964 και που προφανώς ανταποκρίνεται στη θέληση όλων των κρατών μελών). Μέχρι την έκδοση αυτών των νέων διατάξεων — κι αυτό είναι το μόνο δυνατό συμπέρασμα — μπορεί να γίνεται λόγος μόνο για ύπαρξη κενού στο κοινοτικό δίκαιο.

Η Επιτροπή απορρίπτει εντελώς την άποψη αυτή.

Υποστηρίζει, από την πλευρά της, ότι πρέπει να γίνει δεκτή, σε κάθε περίπτωση μετά την 1η Ιανουαρίου 1965, η πρόσκαιρη και προσωρινή ισχύς των διατάξεων που περιλήφθησαν αρχικά στη Συνθήκη, και μάλιστα χωρίς χρονικό περιορισμό μέχρι την έκδοση νέων διατάξεων ή μέχρι την επικύρωση των αρχικών κειμένων.

Επιχειρώντας τη λύση του προβλήματος αυτού με αναφορά κατ' αρχήν στη διατύπωση του άρθρου 76, παράγραφος 2, γίνεται αντιληπτό ότι η λύση είναι κατά το γερμανικό και το ολλανδικό κείμενο, αρκετά σαφής. Πράγματι τα κείμενα αυτά έχουν ως εξής: «Nach Ablauf von sieben Jahren nach Inkrafttreten des Vertrages kann der Rat diese Bestimmungen in ihrer Gesamtheit bestätigen» («Na verloop van zeven jaar... kan de Raad ... bevestigen»). Αυτό σημαίνει, από τη μια πλευρά, ότι σκοπεύεται χρονικό διάστημα, που αρχίζει την 1η Ιανουαρίου 1965 και ότι εκείνο που έχει σημασία είναι η πάροδος της επταετούς προθεσμίας που αναφέρθηκε. Από την άλλη πλευρά για το χρονικό αυτό διάστημα προβλέπεται μία επικύρωση. Αυτό μπορεί να σημαίνει μόνο επικύρωση ισχυόντων κειμένων, συμπέρασμα που προκύπτει άλλωστε και από το ότι για την επικύρωση αρκεί απλή πλειοψηφία, ενώ για τη θέσπιση νέων διατάξεων απαιτείται ομοφωνία στο Συμβούλιο. Έτσι το γερμανικό και το ολλανδικό κείμενο δείχνουν σαφώς ότι το κεφάλαιο VI δεν μπορεί να έχει χάσει, από 1ης Ιανουαρίου 1965, την ισχύ του. Λιγότερο σαφή είναι, αντίθετα, το γαλλικό και το ιταλικό κείμενο, όπου χρησιμοποιούνται οι εκφράσεις «à l'issue d'une période de sept ans» και «allo scadere di un periodo di sette anni» αντίστοιχα. Οι εκφράσεις αυτές μπορεί να γίνουν αντιληπτές με την έννοια ότι η ενδεχόμενη επικύρωση θα έπρεπε να χωρήσει στο τέλος, με την πάροδο των επταετούς προθεσμίας και, επομένως, ότι οι απαραίτητες αποφάσεις θα έπρεπε να έχουν ληφθεί το αργότερο την 31η Δεκεμβρίου 1964. Κατά αυτής της υποθέσεως μπορούν όμως να προβληθούν σημαντικές παρατηρήσεις

από το νόημα και το σκοπό του κεφαλαίου VI. Κατά την εκπόνηση της Συνθήκης Euratom — όπως προκύπτει από τις προπαρασκευαστικές εργασίες — δεν υφίστατο προφανώς αξιόπιστη εικόνα των μελλοντικών εξελίξεων σ' αυτόν το νέο τομέα με παγκοσμίως μεταβαλλόμενους παράγοντες, και ιδίως όσον αφορά τα προβλήματα εφοδιασμού. Γι' αυτό αποφασίστηκε να θεσπιστεί αρχικά μία προσωρινή, χρονικά περιορισμένη ρύθμιση και να καθορισθεί το οριστικό σύστημα μετά την απόκτηση της απαραίτητης πείρας. Το νόημα του άρθρου 76 είναι επομένως στην ουσία να καθορίσει μία περίοδο δοκιμής. Με αυτό όμως, και με τον αναμφίβολα υπάρχοντα σκοπό να εξαντληθεί πλήρως αυτή η περίοδος δοκιμής, θα ήταν προφανώς δύσκολο να συνδυαστεί η απαίτηση να ληφθεί η απόφαση για το οριστικό καθεστώς το αργότερο μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1964. Δεν πρέπει πράγματι να λησμονείται ότι απαιτείται γι' αυτό μακροχρόνια προπαρασκευή, έπρεπε να εκτιμηθεί η πείρα που απαιτήθηκε και να εξετασθεί αν δικαιολογεί τη συνέχιση του ίδιου καθεστώτος, ή αν θα ήταν πιο ενδεδειγμένη νέα ρύθμιση, στον καθορισμό της οποίας ως γνωστόν πρέπει να συμμετάσχουν περισσότερα όργανα (Επιτροπή, Συμβούλιο και Συνέλευση). Αν, επομένως, η απόφαση αυτή έπρεπε να έχει ληφθεί το αργότερο στις 31 Δεκεμβρίου 1964, το χρονικό διάστημα δοκιμής του άρθρου 76 θα είχε, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, σημαντικά μειωθεί, πράγμα που — όπως είπαμε — δεν ανταποκρίνεται στο σκοπό της ρύθμισης. Από την άλλη πλευρά, ούτε μπορεί να προβληθεί ένα τεχνητό επιχείρημα, το «σταμάτημα του ρολογιού», που θα επέτρεπε να ληφθεί η απαραίτητη απόφαση στην αρχή του έτους 1965, και επομένως να συντομευθεί ελάχιστα μόνο το χρονικό διάστημα δοκιμής. Κατά τη γνώμη μου, δύσκολα μπορεί να γίνει δεκτό ότι οι συντάκτες της Συνθήκης είχαν, κατά τη θέσπιση του άρθρου 76, υπόψη τους αυτή την ασυνήθιστη διαδικασία, που δεν είναι παντού γνωστή και που οπωσδήποτε γεννά ορισμένες αμφιβολίες. Επίσης δεν πρέπει να λησμονηθεί, ανεξάρτητα από το πρόβλημα αναδρομικής ισχύος που θα ανέκυπτε στην

περίπτωση νέας ρύθμισης με ισχύ από 1ης Ιανουαρίου 1965, ότι, κατά την εφαρμογή των κειμένων της Συνθήκης, αυτή η μέθοδος δεν εφαρμόστηκε ποτέ μέχρι τώρα σε περιπτώσεις που απαιτούσαν πολύπλοκη και χρονοβόρα διαδικασία, με συμμετοχή σχεδόν όλων των κοινοτικών οργάνων. Παρατηρήσεις βάσει της εννοίας και του σκοπού της υπό κρίση διατάξεως οδηγούν, επομένως, στο να μην γίνει ούτε και το ιταλικό και γαλλικό κείμενο αντιληπτό με την έννοια ότι η κατά το άρθρο 76, δεύτερη παράγραφος, απαιτούμενη απόφαση έπρεπε να ληφθεί το αργότερο με την πάροδο της προθεσμίας που αναφέρεται στο άρθρο αυτό.

Γι' αυτό άλλωστε και φαίνεται στην υπόθεση αυτή εσφαλμένη η παραπομπή στην όμοια διατυπωμένη διάταξη του άρθρου 37 της Συνθήκης ΕΟΚ και ο ισχυρισμός ότι η έκφραση «με τη λήξη της μεταβατικής περιόδου» («à l'expiration de la période de transition») που χρησιμοποιείται εκεί σημαίνει κατά τη νομολογία (υπόθεση 20/64, SLG 1965-3, σελ. 10) «το αργότερο με τη λήξη της μεταβατικής περιόδου». Δεν πρέπει, πράγματι, να παραβλεφθεί ότι η ερμηνεία που έδωσε το Δικαστήριο αρμόζει σε μια κατάσταση, στην οποία ορίστηκε ένα έσχατο χρονικό σημείο για τη σταδιακή εκπλήρωση υποχρεώσεων των κρατών μελών (μετασχηματισμό των εμπορικών μονοπωλίων). Αυτή η ερμηνεία δεν μεταφέρεται, επομένως, άνευ ετέρου στη διάταξη του άρθρου 76 της Συνθήκης Euratom, όπου στην ουσία πρόκειται για την επεξεργασία νέας ρύθμισης, μετά την πάροδο ορισμένης περιόδου. Δεδομένου, τέλος, ότι η ίδια η Γαλλική Κυβέρνηση παραδέχεται ότι η έκφραση «à l'issue de» δεν είναι εντελώς σαφής, μπορεί μετά απ' όλα αυτά να γίνει δεκτό μόνο, ότι οι αποφάσεις (επικύρωση ή έκδοση νέων διατάξεων) που προβλέπονται στο άρθρο 76 μπορούσαν να ληφθούν και μετά την 1η Ιανουαρίου 1965 και ότι, επομένως, η αρχικά ισχύουσα ρύθμιση δεν έχασε, με την πάροδο της 31ης Δεκεμβρίου

1964, την ισχύ της, αλλά παρέμεινε και μετά, τουλάχιστον προσωρινά, εν ισχύι.

Με αυτό όμως δεν ολοκληρώθηκε ακόμη η εξέταση του κύκλου των ερωτημάτων που ενδιαφέρουν επί του παρόντος. Πράγματι, η Γαλλική Κυβέρνηση ισχυρίζεται επίσης, επικουρικά, ότι — αν υποθεθεί ότι το κεφάλαιο VI εξακολουθεί προσωρινά να ισχύει — μπορεί εν πάση περιπτώσει να γίνει δεκτό, ότι για το σκοπό αυτό έχει ληφθεί υπόψη μία εύλογη προθεσμία. Εφόσον δεν εχώρησε επικύρωση των διατάξεων που ίσχυαν αρχικά πριν παρέλθει η προθεσμία αυτή, οι διατάξεις έχασαν την ισχύ τους. Στο εξής θα μπορούσε να γίνει λόγος μόνο για έκδοση νέων διατάξεων.

Πράγματι, υπέρ της εννοίας αυτής συνηγορούν το γαλλικό και το ιταλικό κείμενο του άρθρου 76, δεύτερη παράγραφος, όπου με τις διατυπώσεις « l'issue de » και « allo scadere di » θα μπορούσε να εκφράζεται ένας στενός σύνδεσμος της αποφάσεως επικυρώσεως με την πάροδο της επταετούς προθεσμίας (ενώ στο γερμανικό και στο ολλανδικό κείμενο δεν μπορεί προφανώς να δοθεί αυτή η έννοια). Και πάλι, όμως, μπορούν να προταθούν κατά της ορθότητας της άποψης αυτής σημαντικές αντιρρήσεις ουσίας. Έτσι, είμαι πεπεισμένος ότι δύσκολα συμβιβάζεται με τη βασική αρχή της ασφαλείας δικαίου η παραδοχή ότι διατάξεις της Συνθήκης έχασαν την ισχύ τους με την πάροδο προθεσμίας μη επακριβώς ορισμένης, και αυτό χωρίς σαφή και ρητή διάταξη περί ανισχύρου, υποθέτοντας, συνεπώς, ότι είναι δυνατή, στο ζήτημα της επικυρώσεως, σιωπηρή αρνητική απόφαση.

Αυτό, όμως, χωρίς τη σύγχρονη θέση σε ισχύ νέων διατάξεων, θα σήμαινε διακοπή της συνέχειας σ' έναν τομέα θεμελιώδους σημασίας για την Κοινότητα, στον οποίο έχει αφιερωθεί λεπτομερέστατη ρύθμιση με

αποτέλεσμα μια εξαιρετικά προχωρημένη ολοκλήρωση. Αυτό όμως δεν θ' αποτελούσε προσωρινά παρά ανασταλτικό παράγοντα της ολοκλήρωσης. Σε καμμία περίπτωση δεν μπορεί να γίνει δεκτό πως αυτό ανταποκρίνεται στη βούληση των συντακτών της Συνθήκης, εφόσον, σύμφωνα με το άρθρο 2, στοιχείο δ, της Συνθήκης, θεωρείται μόνιμη αποστολή και υποχρέωση της Κοινότητας η εξασφάλιση τακτικού και δίκαιου εφοδιασμού όλων των καταναλωτών της Κοινότητας με μεταλλεύματα και πυρηνικά καύσιμα. Επίσης πρέπει να ληφθεί υπόψη η σχέση του κεφαλαίου που ενδιαφέρει τώρα με άλλα κεφάλαια της Συνθήκης, χωρίς χρονικό περιορισμό ισχύος, συγκεκριμένα η σχέση του με τον έλεγχο διασφαλίσεων που σίγουρα διευκολύνεται από μία κοινή ρύθμιση του εφοδιασμού, συμπεριλαμβανομένου του ελέγχου χρησιμοποίησης των παραδοθέντων υλικών (άρθρο 60). Τέλος, θα έπρεπε επίσης να ληφθεί υπόψη ότι ο οργανισμός εφοδιασμού μπορεί να έχει συνάψει μακροπρόθεσμες συμβάσεις, των οποίων η νομική τύχη θα ήταν τελείως άγνωστη αν γινόταν δεκτό ότι οι σχετικές διατάξεις έπαψαν, μετά από έναν συγκεκριμένο χρόνο, να ισχύουν και ότι έτσι στερήθηκε τη νομική του βάση ο οργανισμός εφοδιασμού. Λαμβάνοντας υπόψη αυτές τις σημαντικές παρατηρήσεις, ως μόνο δυνατό συμπέρασμα φαίνεται πράγματι το να γίνει δεκτό ότι το κεφάλαιο VI εξακολουθεί να ισχύει προσωρινά, και μάλιστα μέχρι να τεθεί σε ισχύ νέα ρύθμιση ή μέχρι να επικυρωθούν τα αρχικά κείμενα, πράγμα που είναι ακόμη δυνατόν, διότι δεν αποκλείστηκε ρητά, ούτε το 1965 ούτε αργότερα (όπως ανέφερε η Επιτροπή, πράγματι τον Ιανουάριο 1965 το Συμβούλιο παρέπεμψε την πρότασή της στο Κοινοβούλιο χωρίς να τη συζητήσει). Εναντίον αυτής της απόψεως δεν μπορεί επίσης ν' αντιταχθεί — πράγμα που φαίνεται εκ πρώτης όψεως ελκυστικό — ότι στην πραγματικότητα οδηγεί στην παραδοχή σιωπηρής αποφάσεως επικυρώσεως. Πράγματι, δεν μπορεί να γίνει λόγος γι' αυτό γιατί επικύρωση σημαίνει οριστική διατήρηση σε ισχύ των διατάξεων που ισχύουν τώρα. Η προσωρινή συνέχιση της εφαρμογής τους,

αντίθετα, δεν έχει τα ίδια αποτελέσματα. Ιδίως απαιτεί, όπως είναι αυτονόητο, τέτοια διαμόρφωση των προϋποθέσεων που πρέπει να οριστούν για την εφαρμογή τους, ώστε να προεξοφλείται όσο το δυνατόν λιγότερο η μελλοντική ρύθμιση. Επίσης δεν ακολουθώ την άποψη της Γαλλικής Κυβέρνησης, κατά την οποία εξυπηρετεί περισσότερο το συμφέρον της λογικής επιδίωξης της ολοκλήρωσης η παραδοχή υπάρξεως κενού δικαίου, το οποίο θα ανάγκαζε πιεστικά τα αρμόδια κοινοτικά όργανα να ενεργήσουν, παρά να συνεχιστεί η εφαρμογή κανόνων που ήδη χωρίς αποδείχθηκαν ακατάλληλοι και που ποτέ δεν εφαρμόστηκαν σωστά. Στην τελευταία παρατήρηση θα επανέλθω λεπτομερώς σε σχέση μ' ένα άλλο ζήτημα. Προς το παρόν θα περιοριστώ στη διαπίστωση ότι δεν καταλαβαίνω καθόλου την άποψη κατά την οποία η επιδίωξη της ολοκλήρωσης, που όλοι επιθυμούν, δεν δυσχεραίνεται από την επιστροφή στις εθνικές ρυθμίσεις με όλα τους τα μειονεκτήματα (όπως για παράδειγμα αυτά που προκύπτουν από την παράλειψη συνεχούς ενημερώσεως των κοινοτικών οργάνων). Είμαι, πράγματι, πεπεισμένος ότι μια τέτοια κατάσταση δεν μπορεί να θεωρηθεί καταλληλότερη από την προσωρινή συνέχιση εφαρμογής μιας λεπτομερούς κοινοτικής ρύθμισης, προορισμένης προφανώς να διατηρηθεί ως προς τα ουσιαστικά στοιχεία της.

Από τις παρατηρήσεις αυτές πρέπει, επομένως, να συναχθεί το συμπέρασμα ότι, σε μία οπωσδήποτε όχι ικανοποιητική κατάσταση, θα πρέπει να προτιμηθεί η άποψη της Επιτροπής για την προσωρινή διατήρηση σε ισχύ του κεφαλαίου VI της Συνθήκης Euratom από την υπόθεση ότι, ως προς αυτό, δημιουργήθηκε από ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο του έτους 1965, κενό στο κοινοτικό δίκαιο.

3. Αν ακολουθηθεί αυτή η άποψη, τότε δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες η από-

ντηση του ερωτήματος αν η συμπεριφορά του Commissariat francais à l'énergie atomique κατά τα έτη 1965 και επόμενα, η οποία αναμφίβολα πρέπει να καταλογιστεί στη Γαλλική Κυβέρνηση, καθώς και η συμπεριφορά της ίδιας της Γαλλικής Κυβέρνησης, αποτελούν παραβίαση των διατάξεων του κεφαλαίου VI και των διατάξεων που θεσπίστηκαν για την εκτέλεσή τους.

Αυτό ισχύει κατ' αρχήν για τις εισαγωγές εμπλουτισμένου ουρανίου και πλουτωνίου χωρίς τη μεσολάβηση του οργανισμού εφοδιασμού. Γι' αυτές ούτε η Γαλλική Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι συμβιβάζονται με τις διατάξεις του κεφαλαίου VI, όπως έπρεπε να γίνονται αντιληπτές αρχικά. Το ίδιο ισχύει και για το εξαφθοριούχο ουράνιο που είχε εισαχθεί από τη Νότιο Αφρική για να γίνουν αναλύσεις και η εισαγωγή του οποίου έπρεπε τουλάχιστον να γνωστοποιηθεί στον οργανισμό εφοδιασμού, κατ' εφαρμογή του άρθρου 75 της Συνθήκης Euratom. Όσον αφορά την προμήθεια εμπλουτισμένου ουρανίου σε ιταλική δημόσια επιχείρηση, η Επιτροπή κατέδειξε, χωρίς να προβληθεί αντίρρηση, ότι υπαγόταν στη ρύθμιση για τον εφοδιασμό, παρόλο που επρόκειτο για προμήθεια με σκοπό την τελειοποίηση της προώσεως ενός πλοίου. Θα έπρεπε, επομένως, κι εδώ να έχει μεσολαβήσει ο οργανισμός εφοδιασμού. Όσον αφορά, τέλος, τις εκθέσεις επί της αναπτύξεως της μεταλλευτικής ερευνής και της παραγωγής των πιθανών αποθεμάτων και των επενδύσεων στο μεταλλευτικό τομέα, που πραγματοποιήθηκαν ή σχεδιάζονταν στις επικράτειές τους, τις οποίες πρέπει σύμφωνα με το άρθρο 70 να απευθύνουν τα κράτη μέλη κατ' έτος προς την Επιτροπή, η Γαλλική Κυβέρνηση προσπάθησε βέβαια να δικαιολογήσει την έλλειψή τους, αναφέροντας πως οι εκθέσεις που συνέτασσε κάθε χρόνο το Commissariat Francais à l'énergie atomique αποστέλλονταν στην Επιτροπή. Η σύγκριση όμως των εκθέσεων αυτών με παλαιότερες εκθέσεις που είχαν σταλεί στην Επιτροπή, κατ' εφαρμογή του άρθρου 70, δεν δείχνει

μόνο ότι οι τελευταίες ήταν πολύ λεπτομερέστερες (τουλάχιστον όσον αφορά τη μεταλλευτική έρευνα και παραγωγή). Αποδείχτηκε, μάλιστα, επίσης ότι οι εκθέσεις του Commissariat français à l'énergie atomique δεν περιείχαν τίποτα για τις επενδύσεις που αναφέρονται στο άρθρο 70. Δεν μπορούν, συνεπώς, ν' αντικαταστήσουν τις εκθέσεις του άρθρου 70, και απ' αυτό προκύπτει ότι η Γαλλική Κυβέρνηση παρέβη και αυτή τη διάταξη.

4. Βέβαια, τα γεγονότα αυτά δεν δικαιολογούν ακόμη τη διαπίστωση ότι η Γαλλική Κυβέρνηση παραβίασε τη Συνθήκη και ότι η προσφυγή πρέπει να γίνει δεκτή. Πρέπει αντίθετα να εξετασθεί επιπλέον μία σειρά άλλων, κατά την άποψη της Γαλλικής Κυβέρνησης, σημαντικών αντιρρήσεων.

Ανάμεσά τους ιδιαίτερη σημασία έχει η παρατήρηση ότι οι διατάξεις του κεφαλαίου VI της Συνθήκης Euratom δεν εφαρμόστηκαν ποτέ σωστά, αλλά μόνο φαινομενικά και επιφανειακά, ότι δεν είχαν πρακτική σημασία και γι' αυτό δεν μπορεί ν' αναγνωριστεί συμφέρον για τη διαπίστωση ότι παραβιάστηκαν από τη Γαλλία.

Επ' αυτού πρέπει, κατά τη γνώμη μου, εκ των προτέρων να τονιστεί ότι η Γαλλική Κυβέρνηση δεν ισχυρίστηκε ότι οι εν λόγω διατάξεις παρέμειναν χωρίς καμμία απολύτως σημασία. Εν πάση περιπτώσει δεν ελέγχθη ότι δεν εφαρμόστηκαν τα άρθρα 70 και 75, δηλαδή οι διατάξεις που προβλέπουν την υποβολή ετήσιας έκθεσης από τα κράτη μέλη στην Επιτροπή και την υποχρέωση γνωστοποίησης σε ορισμένες περιπτώσεις. Ήδη το γεγονός αυτό έχει κάποια σημασία για την κρίση της παρούσας υπόθεσης.

Όσον αφορά κατά τα λοιπά την ελαττωματική λειτουργία του κεφαλαίου «εφοδια-

σμός», πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ διαφόρων όψεων του ζητήματος. Μία πρώτη αναφέρεται στο σύστημα του άρθρου 60, κατά το οποίο η αντιπαράθεση προσφοράς και ζήτησης μεταλλευμάτων, πρώτων υλών κ.λπ. ρυθμίζεται στην ουσία από τον οργανισμό εφοδιασμού. Το σύστημα αυτό, κατά την άποψη της Γαλλικής Κυβέρνησης, δεν λειτούργησε στο μέτρο που συμβάσεις προμηθείας φυσικού ουρανίου μπορούσαν να διεξαχθούν άμεσα μεταξύ προμηθευτών και ενδιαφερομένων αγοραστών και έπρεπε μόνο εκ των υστέρων να γνωστοποιηθούν στον οργανισμό εφοδιασμού· επίσης στο μέτρο που και οι διαπραγματεύσεις των συμβάσεων για ειδικά σχάσιμα υλικά στην πραγματικότητα διεξήχθησαν άμεσα μεταξύ των μερών και δεν εχώρησε παρά τυπική έγκριση του οργανισμού εφοδιασμού, και τέλος στο μέτρο που οι συμβάσεις προμηθείας που συμφωνήθηκαν είχαν συνήθως διάρκεια άνω των δέκα ετών, πράγμα που κατά τη Συνθήκη έπρεπε ν' αποτελεί την εξαίρεση.

Επ' αυτού πρέπει κατ' αρχήν να γίνει δεκτό ότι το άρθρο 5 του εκτελεστικού κανονισμού του οργανισμού εφοδιασμού της 5ης Μαΐου 1960 προβλέπει ότι η Επιτροπή μπορεί, όταν διαπιστώσει, κατόπιν πρωτοβουλίας του οργανισμού και μετά από ακρόαση της συμβουλευτικής επιτροπής, ότι για ορισμένα προϊόντα «η προσφορά υπερβαίνει εμφανώς τη ζήτηση», να ζητήσει από τον οργανισμό να εφαρμόσει μία απλοποιημένη διαδικασία. Τότε ο οργανισμός, κατόπιν γνώμης της συμβουλευτικής επιτροπής, καθορίζει τους γενικούς όρους που πρέπει να πληρούν οι συμβάσεις προμηθείας που συνάπτονται με την απλοποιημένη διαδικασία. Οι διαπραγματεύσεις για τη σύναψη των συμβάσεων γίνονται απευθείας από τους ενδιαφερομένους, έπειτα οι συμβάσεις κοινοποιούνται στον οργανισμό και «θεωρούνται ότι συνήφθησαν από αυτόν, αν δεν διαβιβασθεί αντίρρηση του Οργανισμού προς τους ενδιαφερομένους εντός προθεσμίας οκτώ ημερών από της λήψης των συμβάσεων». Η ρύθμιση αυτή

εφαρμόστηκε για το φυσικό ουράνιο και το θόριο. Με βάση ανακοίνωση του οργανισμού εφοδιασμού της 23ης Νοεμβρίου 1960, η διάρκεια ισχύος της οποίας παρατάθηκε πολλές φορές, οι ενδιαφερόμενοι μπορούσαν, από 1ης Δεκεμβρίου 1960, να διαπραγματεύονται απευθείας και να υπογράφουν τέτοιου είδους συμβάσεις. Οι γενικοί όροι που ίσχυαν για τις συμβάσεις αυτές και που καθορίστηκαν από τον Οργανισμό δημοσιεύτηκαν στην Επίσημη Εφημερίδα της 30ής Νοεμβρίου 1960. Ορίζουν, μεταξύ άλλων, ποια στοιχεία (σχετικά με τιμές και σκοπό χρησιμοποίησης) πρέπει να περιέχουν οι συμβάσεις και για πόση διάρκεια μπορεί να συναφθούν.

Για ν' απαντηθεί το ερώτημα, αν αυτή η απλοποιημένη διαδικασία καλύπτεται από το άρθρο 60 της Συνθήκης Euratom, πρέπει οπωσδήποτε να ληφθεί υπόψη ότι, γενικά, η ρύθμιση του εφοδιασμού αποτελεί συμβιβασμό μεταξύ κατευθυντήριων τάσεων και τάσεων που ευνοούν την οικονομία της αγοράς. Από τη φύση του ένα τέτοιο σύστημα επιδιώκει το βασικό σκοπό της εξασφάλισης ίσης προσβάσεως στις πηγές εφοδιασμού, με όσο το δυνατόν μικρότερο διοικητικό μηχανισμό και προβαίνει σε κρατικές παρεμβάσεις μόνο στο μέτρο που είναι αναπόφευκτο. Σε μία κατάσταση όπου πρακτικά δεν υπάρχει ζήτηση (όπως ακριβώς συνέβη στα έτη 1960 και επόμενα, κατά τα οποία συνήφθησαν μόνο συμβάσεις για ελάχιστες ποσότητες), με την ύπαρξη άρα μιας αγοράς που χαρακτηρίζεται από τη θέση ισχύος των αγοραστών, ο σκοπός που αναφέρθηκε μπορεί αναμφίβολα να επιτευχθεί χωρίς συγκεντρωτική αντιπαράθεση προσφοράς και ζήτησης. Αυτό είναι δυνατό κυρίως επειδή η εφαρμογή κατάλληλων τιμών φαίνεται εξασφαλισμένη, χάρη στις έρευνες αγοράς που ενήργησε ο οργανισμός εφοδιασμού και στη γενική πληροφόρηση των επιχειρήσεων ως προς την προσφορά, τις πωλήσεις, τις τάσεις των τιμών κ.λπ. Σ' αυτό μπορεί να συμβάλει, εκτός των άλλων, ο μεταγενέστερος έλεγχος των συμβάσεων από τον οργανισμό

εφοδιασμού, ο οποίος ως γνωστόν έχει δικαίωμα ν' αντιταχθεί σ' αυτές. Υπό αυτές τις συνθήκες, η απλοποιημένη διαδικασία ανταποκρίνεται συνεπώς πλήρως στο νόημα και το σκοπό του άρθρου 60 της Συνθήκης Euratom. Επίσης δύσκολα μπορεί ν' αμφισβητηθεί το ότι ο καθορισμός της διαδικασίας αυτής καλύπτεται από τη γενική διατύπωση της τελευταίας παραγράφου του άρθρου 60, αφού εκεί ορίζεται απλώς ότι με τον εκτελεστικό κανονισμό του οργανισμού καθορίζονται «οι τρόποι για την αντιπαράθεση προσφορών και ζητήσεων». Πάντως δεν βλέπω, πώς μπορεί να γίνει σχετικά λόγος για ανεπίτρεπτη χαλάρωση του συστήματος και παράβαση της Συνθήκης. Πέρα απ' αυτό, σύμφωνα με τις γεγόμενες κατά τη διάρκεια της διαδικασίας δηλώσεις, δεν μπορεί ούτε να λεχθεί ότι το σύστημα αυτό δεν λειτούργησε πλέον κατά τα έτη 1965 και επόμενα. Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της Επιτροπής, κατά των οποίων δεν διατυπώθηκαν αντιρρήσεις, συνήφθησαν πράγματι ακόμη κατά τα έτη 1967 και 1969 συμβάσεις για αρκετά μεγάλες ποσότητες φυσικού ουρανίου στις τιμές της παγκόσμιας αγοράς επί της βάσεως που εξέθεσα.

Όσον αφορά την προμήθεια εμπλουτισμένου ουρανίου η οποία, όπως επίσης και η προμήθεια πλουτωνίου, διενεργείται αναγκαστικά διά του οργανισμού εφοδιασμού — εδώ δεν υπάρχει απλοποιημένη διαδικασία — παρατηρείται ότι στον τομέα αυτό — τουλάχιστον όσον αφορά το εμπλουτισμένο ουράνιο — είναι καθοριστικό το μονοπώλιο της Επιτροπής ατομικής ενεργείας των Ηνωμένων Πολιτειών και ότι, από την άλλη πλευρά, μόνο λίγες επιχειρήσεις μπορούν να εμφανιστούν ως αγοραστές. Δεν λαμβάνει επομένως χώρα γενικά μία κανονική αντιπαράθεση περισσότερων προσφορών και ζητήσεων, οι προμήθειες εκτελούνται προφανώς χωρίς διάκριση, σύμφωνα με τις τιμές που δημοσιεύονται στο Federal Register. Εντούτοις, δεν φαίνεται να στερείται σημασίας η μεσολάβηση του οργανισμού εφοδιασμού. Κατ' αρχήν,

δεν πρέπει να λησμονείται ότι για το πλουτώνιο μπορεί προφανώς να γίνει λόγος και για άλλες χώρες προμήθειας (Αγγλία, Καναδάς). Όσον αφορά το εμπλουτισμένο ουράνιο, οι προμήθειες πρέπει, στο πλαίσιο της συμφωνίας μεταξύ Euratom και ΗΠΑ που συνήφθη το 1958 (δυνάμει ομόφωνης απόφασης του Συμβουλίου), να εκτελούνται απαραίτητα με μεσολάβηση του οργανισμού εφοδιασμού, δηλαδή βάσει τριμερών διαπραγματεύσεων. Χωρίς άλλο μπορεί να υποτεθεί ότι εδώ, δηλαδή σ' έναν τομέα όπου η βούληση του κράτους παίζει καθοριστικό ρόλο, η συμμετοχή κοινοτικού οργάνου που ασκεί εξουσία και ενεργεί για όλους τους καταναλωτές έχει σημαντικό βάρος και αποφασιστική επιρροή. Έτσι η δράση του οργανισμού εφοδιασμού ήταν και είναι προφανώς μεγάλης σημασίας για τις προσπάθειες αύξησης των ανώτατων ορίων προμηθειών, οι δε σχετικές διαπραγματεύσεις επηρεάστηκαν και επηρεάζονται καθοριστικά από τις έρευνες των αναγκών που διεξάγει ο οργανισμός εφοδιασμού. Όμοια, κατά τις δηλώσεις της Επιτροπής, ο οργανισμός συνέβαλε στην επεξεργασία συμβάσεων-τύπων, στη σύναψη συμβάσεων-πλαίσιας και στη συγκέντρωση παραγγελιών και επίσης υπέγραψε κοινές συμβάσεις για εμπλουτισμένο ουράνιο.

Τέλος, μεγάλης σημασίας είναι η δραστηριότητα του οργανισμού εφοδιασμού αναφορικά με την εκτέλεση των συμβάσεων προμήθειας και την εκπλήρωση των σχετικών διατυπώσεων. Υπό αυτές τις συνθήκες δύσκολα, νομίζω, μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι διατάξεις της σχετικής με τον εφοδιασμό ρύθμισης της Συνθήκης Euratom και η μεσολάβηση του οργανισμού εφοδιασμού είναι άχρηστες και ασήμαντες. Αυτό άλλωστε ισχύει και για την μετά το 1964 περίοδο, διότι, ακόμη και γι' αυτή την περίοδο, εξακολουθεί να εξασφαλίζεται ο εφοδιασμός με εμπλουτισμένο ουράνιο (και βέβαια προφανώς και για τις γαλλικές επιχειρήσεις) — όπως εξέθεσε η Επιτροπή χωρίς να προταθούν αντιρρήσεις — από τον οργανισμό εφοδιασμού. Επ' αυτού πα-

ραπέμω, μεταξύ άλλων, στο σύνολο των εκθέσεων της Επιτροπής, στην ειδική για τον οργανισμό εφοδιασμού τεκμηρίωση, στον κύκλο εργασιών του, καθώς και στις έρευνες για τις ανάγκες πλουτωνίου των ετών 1967 και 1969 και στις σχετικές διαπραγματεύσεις.

Τέλος, όσον αφορά το γεγονός ότι οι συμβάσεις για την προμήθεια εμπλουτισμένου ουρανίου από τις ΗΠΑ είχαν συναφθεί κατά κανόνα για διάρκεια άνω των δέκα ετών, πρέπει να λεχθεί ότι τέτοιες αποκλίσεις από τον κανόνα, όταν η Επιτροπή δίνει την έγκρισή της, προβλέπονται ρητά στο άρθρο 60 της Συνθήκης Euratom. Ως προς αυτό δεν μπορεί, επομένως, να γίνει λόγος για παράβαση των διατάξεων της Συνθήκης, εφόσον η Επιτροπή προφανώς μερίμνησε να μην γίνει πρόωρη υπέρβαση του ανώτατου όριου προμήθειας και να μην τεθεί σε κίνδυνο ο εφοδιασμός άλλων καταναλωτών. Άλλωστε, πρέπει να κριθεί η πρακτική αυτή σε σχέση με το γεγονός ότι υπάρχουν ρήτρες καταγγελίας. Αυτές καθιστούν δυνατή την ενδεχόμενη αναζήτηση άλλων πηγών εφοδιασμού και έτσι αποκλείουν την απόλυτη εξάρτηση από τους αμερικανούς προμηθευτές.

Όσον αφορά τις πρώτες όψεις της αιτιάσεως για ελλιπή, τυπική μόνο εφαρμογή του κεφαλαίου VI της Συνθήκης, που μόλις εξέτασα, πρέπει, συνεπώς, να σημειωθεί ότι οι παρατηρήσεις της Γαλλικής Κυβέρνησης, αν αντιπαρατεθούν στις δηλώσεις της Επιτροπής, δεν είναι σε θέση ν' αποδείξουν την έλλειψη πρακτικής σημασίας των διατάξεων που τώρα ενδιαφέρουν. Αυτό άλλωστε ισχύει — για να προδικάσουν το συμπέρασμά μου — και για την παρατήρηση της Γαλλικής Κυβέρνησης, ότι ο οργανισμός παρέλειψε να δημιουργήσει εμπορικά αποθέματα και ότι η Επιτροπή δεν αποφάσισε τη δημιουργία αποθεμάτων ασφαλείας, όπως αναφέρεται στο άρθρο 72 της Συνθήκης. Επ' αυτού πρέπει να υπενθυμισθεί

ότι το άρθρο 72 δεν αποτελεί παρά δυνητική διάταξη, και, συνεπώς, προβλέπει διακριτική ευχέρεια. Αν δεν γίνει χρήση της ευχέρειας αυτής, αυτό οπωσδήποτε δεν δικαιολογεί το συμπέρασμα ότι το κεφάλαιο «εφοδιασμός» παρέμεινε πρακτικά χωρίς σημασία.

Τέλος, δεν εξυπηρετεί τους σκοπούς της υπεράσπισης ούτε η αιτίαση ότι η Επιτροπή επί σειρά ετών δεν έλαβε θέση, ούτε απηύθυνε συστάσεις κατά το άρθρο 70 της Συνθήκης. Σχετικά μ' αυτό υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 70 της Συνθήκης, τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση ν' απευθύνουν κατ' έτος προς την Επιτροπή έκθεση επί της αναπτύξεως της μεταλλευτικής ερευνής και της παραγωγής κ.λπ. ότι οι εκθέσεις υποβάλλονται στο Συμβούλιο με τη γνώμη της Επιτροπής και ότι η Επιτροπή δύναται να απευθύνει στα κράτη μέλη συστάσεις για την ανάπτυξη της μεταλλευτικής ερευνής και εκμετάλλευσης. Ασφαλώς, είναι βέβαιο ότι η Επιτροπή, κατά τη διαβίβαση των δύο πρώτων εκθέσεων που αφορούσαν τα έτη 1958 και 1959, αρνήθηκε ρητά να εκφέρει γνώμη (αυτό προκύπτει από τα υπηρεσιακά σημειώματα του Συμβουλίου του Μαΐου 1960 και Μαΐου 1961), και μόνον αργότερα δραστηριοποιήθηκε. Αν όμως ληφθούν υπόψη όλες οι περιστάσεις, η συμπεριφορά αυτή δύσκολα θα μπορούσε να κατηγορηθεί. Παραπέμπω πρώτα στην αρχική δήλωση της Επιτροπής ότι, όσον αφορά τα μέτρα που ελήφθησαν για τη μεταλλευτική έρευνα, την παραγωγή, την κατάσταση της αγοράς και τα προβλεπόμενα αποθέματα, δεν φαίνεται απαραίτητη η διατύπωση γνώμης. Έπειτα (όπως προκύπτει από το σημείωμα του Συμβουλίου του έτους 1962 για τις εκθέσεις του έτους 1960) η Επιτροπή άρχισε προφανώς εκείνο τον καιρό να εκτελεί, μαζί με τον οργανισμό εφοδιασμού, μελέτες για το μακροπρόθεσμο εφοδιασμό, που διήρκεσαν ακόμη μέχρι το έτος 1963.

Εκτός αυτού πρέπει να σημειωθεί ότι η συμβουλευτική επιτροπή του οργανισμού εφοδιασμού ολοκλήρωσε μόλις το 1963 τις έρευνές της για μία μακροπρόθεσμη σύγκριση ζήτησης και διαθέσιμων ποσοτήτων και κατέστησε έτσι δυνατή για την Επιτροπή τη διαμόρφωση μιας δικής της γνώμης και την προετοιμασία σχετικών μέτρων. Αυτό εξηγεί γιατί, για πρώτη φορά, σ' ένα σημείωμα του Συμβουλίου του Μαρτίου 1964, αναφέρεται η θέση που πήρε η Επιτροπή. Σύμφωνα μ' αυτή ήταν αναγκαίο να γίνουν προσπάθειες στον τομέα της μεταλλευτικής έρευνας σε ευρεία βάση, να ληφθούν μέτρα στο πλαίσιο μιας κοινής πολιτικής εφοδιασμού και να οργανωθούν μελέτες ειδικών, τα πορίσματα των οποίων έπειτα πράγματι καταγράφηκαν σε έκθεση του 1966. Αυτή η συμπεριφορά δείχνει, κατά τη γνώμη μου, ότι η Επιτροπή είχε πλήρη συνείδηση των ευθυνών της και αποκλείει τη διαπίστωση ότι δεν ασκήθηκαν οι αρμοδιότητες που προβλέπει το άρθρο 70 της Συνθήκης.

Έτσι, μπορεί βέβαια να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι το σύστημα εφοδιασμού του κεφαλαίου VI δεν λειτούργησε όπως είχε προβλεφθεί αρχικά (όταν οι συντάκτες της Συνθήκης έλαβαν ως αφητηρία μία κατάσταση έλλειψης και πιο γρήγορης ανάπτυξης της χρήσης του ουρανίου), από την άλλη όμως πλευρά, σε καμμία περίπτωση δεν ευσταθεί το συμπέρασμα ότι οι διατάξεις του κεφαλαίου VI έμειναν νεκρό γράμμα ή εφαρμόστηκαν με τρόπο αντίθετο προς το νόημα και το σκοπό της ρύθμισης. Έτσι, κατά τη γνώμη μου, δεν είναι δυνατόν ν' απορριφθεί η προσφυγή, με την αιτιολογία ότι δεν υφίσταται πρακτικό συμφέρον να διαπιστωθεί η παράβαση των διατάξεων της Συνθήκης που προσάπτεται στη Γαλλική Δημοκρατία.

5. Ένα περαιτέρω επιχείρημα με το οποίο η Γαλλική Κυβέρνηση επιδιώκει την απόρριψη της προσφυγής είναι, ως γνωστόν, ότι η νομική κατάσταση, όσον αφορά το κεφά-

λαιο «εφοδιασμό», είχε καταστεί από το 1965 ασαφής, λόγω της αδράνειας του Συμβουλίου. Αυτό εμποδίζει τη διαπίστωση της παραβίασης της Συνθήκης και την καταδίκη της Γαλλικής Δημοκρατίας, όπως ακριβώς και στην υπόθεση 26/69 (SLG. 1970, σ. 579 επ.) κατόπιν προσφυγής που άσκησε η Επιτροπή κατά της Γαλλικής Δημοκρατίας.

Όσον αφορά αυτό το ζήτημα, δεν θα ήθελα κατ' αρχήν να αποκρύψω ότι φαίνονται προβληματικά τα συμπεράσματα των σχετικών συλλογισμών της απόφασης αυτής. Δίνοντας σημασία στη σαφήνεια ή την ασάφεια της νομικής κατάστασης, φαίνονται να δέχονται ότι στην περίπτωση που η νομική κατάσταση είναι ασαφής μπορεί να υπάρχει νομική πλάνη του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους. Έτσι προφανώς εισάγουν, επειδή η νομική πλάνη ανήκει στην κατηγορία των σφαλμάτων, μία μορφή υπαιτιότητας στη διαδικασία για την αναγνώριση παραβίασης της Συνθήκης. Θα ήταν λυπηρό αν έπρεπε πράγματι να δοθεί αυτό το νόημα στην απόφαση. Αυτό θα επέφερε, όντως, μία άχρηστη επιβάρυνση στη διαδικασία του άρθρου 169 της Συνθήκης ΕΟΚ ή 141 της Συνθήκης Euratom, που δεν αφορά ζητήματα υπαιτιότητας και ηθικής, αλλά απλά τη διευκρίνιση της νομικής κατάστασης. Άλλωστε, θα υπήρχε ο φόβος να χάσει η διαδικασία (ιδίως όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 171 της Συνθήκης ΕΟΚ ή 143 της Συνθήκης Euratom) την αποτελεσματικότητά της ακριβώς σ' εκείνες τις περιπτώσεις για τις οποίες θεσπίστηκε, δηλαδή όταν υπάρχει αμφιβολία για την έννοια και την έκταση εφαρμογής διατάξεων της Συνθήκης.

Εκτός αυτού νομίζω όμως πως υπάρχει επίσης σημαντική διαφορά, ως προς τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης 26/69, αφενός, και της υπό κρίση υπόθεσης, αφετέρου, διαφορά που απαγορεύει την εφαρμογή στην παρούσα διαδικασία των θέσεων της αποφάσεως 26/69.

Το ιστορικό της υπόθεσης 26/69 χαρακτηριζόταν από το ότι συγκεκριμένες έννομες συνέπειες προέκυπταν σαφώς από την εξαιρετική ρύθμιση ενός πρωτοκόλλου της Συνθήκης και από μία δήλωση που είχε επισυναφθεί στη Συνθήκη, δεν είχαν όμως ληφθεί υπόψη κατά την επεξεργασία ενός ειδικού κανονισμού γεωργικής αγοράς. Έλλειπε η αναγκαία προσαρμογή τους και στο μέτρο αυτό μπορούσε να γίνει λόγος για κενό δικαίου. Διαφορετικά έχει, αντιθέτως, η υπό κρίση υπόθεση. Εδώ δεν είναι αναγκαία μία μορφή ενδιάμεσης επικύρωσης του Συμβουλίου για τη συνέχιση εφαρμογής του κεφαλαίου VI της Συνθήκης Euratom, αντίθετα ήδη μία λογική ερμηνεία των διατάξεων της Συνθήκης οδηγεί σ' αυτό το αποτέλεσμα. Άλλωστε, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η ερμηνεία που αναπτύχθηκε προηγουμένως προκύπτει χωρίς μεγάλες δυσκολίες, αν ληφθεί υπόψη η διατύπωση του κειμένου της Συνθήκης σε όλες τις γλώσσες, και ιδίως δεν παραβλεφθεί η σημασία της θεμελιώδους διατάξεως του άρθρου 2, στοιχείο δ. Τέλος, φαίνεται σημαντικό ότι, τόσο η Επιτροπή όσο και η Γραμματεία του Συμβουλίου Υπουργών, ήδη από ενωρίς τάχθηκαν με την άποψη ότι το κεφάλαιο VI δεν έχασε την ισχύ του την 1η Ιανουαρίου 1965 και, συνεπώς, δεν ευσταθεί η άποψη της Γαλλικής Κυβέρνησης.

Αν ληφθούν όλα αυτά υπόψη, είναι πράγματι δύσκολο να υποστηριχθεί ότι η προσφυγή πρέπει ν' απορριφθεί με την αιτιολογία ότι η νομική κατάσταση που επικρατούσε από τον Ιανουάριο 1965 ήταν ασαφής.

6. Το ίδιο ισχύει — πράγμα που θα φανεί γρήγορα — και για την παρατήρηση της Γαλλικής Κυβέρνησης ότι δεν έχει αποδειχθεί πως η συμπεριφορά της ήταν επιβλαβής για τα συμφέροντα άλλων, ιδίως πως έβλαψε τον εφοδιασμό επιχειρήσεων σε άλλα κράτη μέλη. Επ' αυτού πρέπει πρώτα να σημειωθεί ότι βασική προϋπόθεση για την

κίνηση της διαδικασίας του άρθρου 141 της Συνθήκης Euratom είναι η παράβαση του κοινοτικού δικαίου, και ότι στη Συνθήκη δεν γίνεται πουθενά λόγος για κάποιο πρόσθετο στοιχείο (βλάβη συμφερόντων ή κάτι ανάλογο). Εκτός αυτού, δεν αποκλείεται στην υπό κρίση υπόθεση η βλάβη βασικών συμφερόντων άλλων κρατών μελών ή της Κοινότητας. Οι όροι των συναλλαγών που πραγματοποιήθηκαν χωρίς μεσολάβηση του οργανισμού εφοδιασμού, ιδίως οι σχετικοί με τις τιμές όροι, δεν είναι γνωστοί με κάθε λεπτομέρεια και συνεπώς ως προς αυτό ελλείπει η απαραίτητη διαφάνεια στην αγορά. Επίσης δεν μπορεί να λεχθεί με βεβαιότητα ότι δεν υφίσταται διάκριση σε βάρος άλλων επιχειρήσεων. Τέλος, πρέπει να ληφθούν υπόψη τα μειονεκτήματα που μπορεί να προκύψουν από την συνεχώς ανεπαρκή πληροφόρηση των κοινοτικών αρχών στις περιπτώσεις που επικρίνει η Επιτροπή.

Όλα αυτά δικαιολογούν κατά τη γνώμη μου την απόρριψη ως αβάσιμου και αυτού του ισχυρισμού της Γαλλικής Κυβέρνησης που μόλις εξέτασα.

7. Μία τελευταία ομάδα επιχειρημάτων που πρότεινε η Γαλλική Κυβέρνηση μπορεί να συγκεντρωθεί υπό την ονομασία «καταστρατήγηση διαδικασίας». Αυτή η αιτίαση στην ουσία της σημαίνει ότι σε μία κατάσταση, σαν αυτή που επικρατούσε μετά την 1η Ιανουαρίου 1965, έπρεπε να έχει ασκηθεί προσφυγή κατά παραλείψεως στρεφόμενη κατά του Συμβουλίου, διότι μόνον αυτή θα μπορούσε να προκαλέσει τη γρήγορη θέσπιση νέας ρύθμισης για τον εφοδιασμό. Αντίθετα, η διαδικασία που κινήθηκε κατά της Γαλλικής Δημοκρατίας σκοπεύει στην επικύρωση της ρύθμισης που είχε οριστεί αρχικά και, επομένως, στην ουσία, στην καθυστέρηση εισαγωγής του νέου συστήματος. Στα επιχειρήματα αυτά προστίθενται μερικές παρατηρήσεις, που διατυπώθηκαν εν μέρει σε σχέση με

άλλο ζήτημα, όπως ότι η Επιτροπή δεν ασχολήθηκε αρκετά με την εισαγωγή νέας ρύθμισης και ότι η ενδεχόμενη καταδίκη της Γαλλίας κατά τη διαδικασία του άρθρου 141 δεν θα ήταν εν πάση περιπτώσει χρήσιμη για το βασικό σκοπό, τη θέσπιση νέων διατάξεων.

Ας εξετάσω, επομένως, τι πρέπει ακόμη να λεχθεί γι' αυτούς τους ισχυρισμούς.

α) Όσον αφορά κατ' αρχάς την υποτιθέμενη ανεπαρκή πρωτοβουλία της Επιτροπής στο ζήτημα της εισαγωγής νέας ρύθμισης εφοδιασμού, θα αρκούσε η αναφορά στις διαπιστώσεις των αποφάσεων 90 και 91/63 (SLG. 1964, σ. 1333), σύμφωνα με τις οποίες, η μη εκπλήρωση υποχρεώσεων που υπέχει ένα κοινοτικό όργανο δεν απαλλάσσει τα κράτη μέλη από την εκπλήρωση των δικών τους υποχρεώσεων. Εκτός αυτού όμως η περί παραλείψεως αιτίαση στην προκειμένη περίπτωση είναι εντελώς αβάσιμη, διότι η Επιτροπή όχι μόνον υπέβαλε εγκαίρως (το Νοέμβριο 1964) πρόταση για θέσπιση νέων διατάξεων για τον εφοδιασμό, αλλά και συνέβαλε ενεργά κατά τα επόμενα έτη στην επεξεργασία νέας ρύθμισης. Ο εκπρόσωπος της πρέπει να το κατέστησε με κάθε λεπτομέρεια σαφές στην προφορική συζήτηση, ιδίως αναφέροντας πολυάριθμες επαφές που είχε η Επιτροπή και οι υπηρεσίες της σε πολλά επίπεδα και σε διάφορες επιτροπές. Μόνη της άλλωστε η Επιτροπή δεν μπορούσε να προκαλέσει την επιτάχυνση της θέσπισης τροποποιημένης ρύθμισης για τον εφοδιασμό και να καταστήσει έτσι την προσφυγή περιττή. Η ευθύνη γι' αυτό βαρύνει το Συμβούλιο. Όσο όμως αυτό δεν αντικαθιστά την ισχύουσα ρύθμιση με νέα, η Επιτροπή έχει αναμφίβολα την υποχρέωση να μεριμνά για την τήρηση του ισχύοντος δικαίου και για το σκοπό αυτό να ασκεί ενδεχομένως αναγνωριστική προσφυγή κατά το άρθρο 141 της Συνθήκης.

β) Στο μέτρο που η Γαλλική Κυβέρνηση στη συνέχεια παρατηρεί ότι η διαδικασία αναγνώρισης της παράβασης της Συνθήκης και η ενδεχόμενη καταδίκη της Γαλλικής Δημοκρατίας είναι χωρίς χρησιμότητα για τη θέσπιση νέας ρύθμισης, ότι δεν θ' άλλαζε τις προϋποθέσεις για τη θέσπιση αυτή και γι' αυτό δεν είναι δικαιολογημένη, μπορεί να της αντιταχθεί ότι δεν είναι καθόλου βέβαιο πως η διαπίστωση της προσωρινής εξακολούθησης ισχύος της αρχικής ρύθμισης δεν έχει καμμία επιρροή στην πρόοδο των συζητήσεων στο Συμβούλιο.

Εκτός αυτού — και αυτό φαίνεται ακόμη πιο σημαντικό — το νόημα της προσφυγής δεν είναι προφανώς να επιταχυνθεί η θέσπιση νέων διατάξεων. Μοναδικός σκοπός της είναι να αναγνωρισθεί ότι η Γαλλική Δημοκρατία παρέβη εν ισχύι διατάξεις και οι οποίες, όπως φαίνεται, θα διατηρήσουν για ένα διάστημα τη σημασία τους. Αυτός ο σκοπός δικαιολογεί, χωρίς αμφιβολία, την προσφυγή.

γ) Όσον αφορά, τέλος, την αιτίαση περί καταστρατηγήσεως διαδικασίας κατά κυριολεξία, δηλαδή την άποψη ότι η προσφυγή προσκρούει στη Συνθήκη, φαίνεται ότι η Γαλλική Κυβέρνηση στο θέμα αυτό ξεκινά από λανθασμένη εκτίμηση της νομικής κατάστασης επί της ουσίας. Όπως κατέδειξα, δεν υπάρχει τώρα μόνον υποχρέωση του Συμβουλίου για θέσπιση νέων διατάξεων, αντίθετα πρέπει να υποτεθεί πως οι πολλές διατάξεις εξακολουθούν προσωρινά να ισχύουν και ν' αναγνωρισθεί ότι το Συμβούλιο έχει ακόμη τη δυνατότητα να τις επικυρώσει ή να θεσπίσει νέα ρύθμιση. Κατόπιν αυτού πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ δύο καταστάσεων: από τη μία πλευρά το γεγονός ότι το Συμβούλιο δεν εκπλήρωσε ακόμη την υποχρέωσή του ν' αποφασίσει για τη μέλλουσα να ισχύσει ρύθμιση από την άλλη πλευρά το γεγονός ότι η Γαλλική Κυβέρνηση παρέβη τη ρύθμιση που εξακολουθεί προσωρινά να ισχύει. Η πρώτη

κατάσταση αντιμετωπίζεται με προσφυγή κατά παραλείψεως στρεφόμενη κατά του Συμβουλίου (η οποία άλλωστε μπορεί ν' ασκηθεί και από τα κράτη μέλη) για τη δεύτερη κατάσταση, ενδεδειγμένη αντίδραση αποτελεί η προσφυγή της Επιτροπής κατά το άρθρο 141 της Συνθήκης Euratom. Οι δύο προσφυγές διαφέρουν προφανώς ως προς το σκοπό, τη βάση και τις συνέπειές τους. Δεν φαίνεται να υπάρχει μεταξύ των δύο προσφυγών αλληλεξάρτηση με την έννοια ότι η μία αποκλείει την άλλη αντίθετα, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η Επιτροπή διαθέτει διακριτική ευχέρεια σχετικά με την άσκηση των δικαιωμάτων που της ανήκουν. Το ότι η Επιτροπή δεν προσέφυγε κατά του Συμβουλίου δεν μπορεί επίσης να θεωρηθεί κατάχρηση εξουσίας. Πρέπει πράγματι να ληφθούν υπόψη οι δυσκολίες που παρουσιάστηκαν στα προηγούμενα έτη και τις οποίες εξέθεσε η Επιτροπή, και το γεγονός ότι άλλες μέθοδοι αποδείχθηκαν πιο ενδεδειγμένες για να προωθήσουν τις ενέργειες του Συμβουλίου. Τέλος, δεν μπορεί επίσης να λεχθεί ότι η προσφυγή κατά της Γαλλίας εξυπηρετεί στην πραγματικότητα κάποιον άλλο σκοπό και γι' αυτό ασκήθηκε καταχρηστικά. Αυτό κατά τη γνώμη μου δεν μπορεί να θεμελιωθεί στο ότι η Επιτροπή σκοπεύει στην ουσία στην επικύρωση της αρχικής ρύθμισης, ότι δηλαδή απαιτεί από το Δικαστήριο ν' ασκήσει αρμοδιότητα που ανήκει στην πραγματικότητα αποκλειστικά στο Συμβούλιο.

Κατά τη γνώμη μου, τίποτα δεν δικαιολογεί μία τέτοια υπόθεση· η Επιτροπή δεν ενδιαφέρεται προφανώς για τη διαμόρφωση της νομικής κατάστασης με την έννοια της αναγνώρισης, ότι πρέπει να διατηρηθούν οριστικά τα αρχικά κείμενα. Αποκλειστικό αντικείμενο της διαδικασίας είναι αντίθετα η διαπίστωση της κατάστασης που επικρατεί τώρα, πράγμα που αναμφίβολα ανήκει στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου. Εκτός αυτού, δεν μπορεί πράγματι να υποστηριχθεί ότι με την άσκηθίσα προσφυγή και με τυχόν απόφαση που θα την κάνει δεκτή θα ασκηθεί επιρροή στο Συμ-

βούλιο, ότι η πορεία των συζητήσεων θα κατευθυνθεί προς τη διατήρηση της ρύθμισης που ίσχυε μέχρι τώρα ή ενός παρόμοιου συστήματος και ότι θα καθυστερήσει η επεξεργασία νέας ρύθμισης. Από πουθενά δεν προκύπτουν ενδείξεις για μία τέτοια πρόθεση της Επιτροπής, η οποία μάλιστα υπέβαλε η ίδια τροποποιητική πρόταση για τη χαλάρωση του ισχύοντος συστήματος. Εξάλλου — και αυτό φαίνεται ακόμη πιο σημαντικό — η τωρινή διαδικασία στο Δικαστήριο αντικειμενικά δεν ενδείκνυται καθόλου για την εξυπηρέτηση τέτοιου είδους προθέσεων, δεδομένου ότι επιτρέπει μόνο κρίση για την παρούσα, προσωρινή νομική κατάσταση, χωρίς, συνεπώς, να προδικάζει δικαιοπολιτικές εκτιμήσεις για τη μελλοντική διαμόρφωση της καταστάσεως.

Από όποια πλευρά συνεπώς κι αν εξετασθούν η περί καταστρατήγησης της διαδικασίας αιτίαση και τα επιχειρήματα που στρέφονται στο θέμα αυτό κατά της προσφυγής, τελικά δεν μένει κανένα στοιχείο από το οποίο να προκύπτει ότι η προσφυγή είναι απαράδεκτη ή αβάσιμη.

8. Μπορώ, συνεπώς, να συνοψίσω τις απόψεις μου ως εξής: Η προσφυγή που άσκησε η Επιτροπή είναι παραδεκτή και βάσιμη.

Για όλους αυτούς τους λόγους, πρέπει να αναγνωρισθεί ότι η Γαλλική Δημοκρατία παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το δεύτερο τίτλο, κεφάλαιο VI, της Συνθήκης Euratom, ιδίως από τα άρθρα 55, 56, 57, 60, 64, 70 και 75, είτε διότι η ίδια παραβίασε τις διατάξεις αυτές είτε διότι δεν αντιτάχθηκε στην παραβίασή τους από το Commissariat à l'énergie atomique.

Εκτός αυτού η Γαλλική Δημοκρατία πρέπει να καταδικασθεί στα δικαστικά έξοδα.

Δεδομένου ότι: η Γαλλική Δημοκρατία αρνήθηκε να απευθύνει μετά το 1964 στην Επιτροπή τις ετήσιες εκθέσεις επί της ανάπτυξης της μεταλλευτικής ερευνής και της παραγωγής, των πιθανών αποθεμάτων και των επενδύσεων που πραγματοποιήσαν ή σχεδιάζονται στη γαλλική επικράτεια.

Το Commissariat français à l'énergie atomique συνήψε εν αγνοία του οργανισμού συμβάσεις για την εισαγωγή 3 555 kg ουρανίου εμπλουτισμένου κατά 1,15%, που προερχόταν από το πυρηνικό εργοστάσιο του Kohl, πλουτωνίου προελεύσεως Καναδά και 116 kg πλουτωνίου, που προερχόταν από το Ente nazionale per l'elettricità (ENEL), καθώς και για την προμήθεια περίπου 2 000 kg ουρανίου εμπλουτισμένου κατά 4,7% στο Comitato nazionale per l'energia nucleare (CNEN).

Τέλος, το Commissariat français à l'énergie atomique αρνήθηκε να γνωστοποιήσει στον οργανισμό την ύπαρξη υποχρεώσεως που αφορούσε την επεξεργασία υλικών που είχαν εισαχθεί από τη Νότιο Αφρική, καθώς και την ποσότητα των υλικών που αποτελούν αντικείμενο της αντίστοιχης μεταβίβασης.